PAS A DESNIVELL

EL VIGOR DE L'ESTIL

Acabo de llegir un article d'un escriptor molt popular, que em mereix un gran respecte i del qual podria dir fins i tot que som —ja que no amics— coneguts cordials. No dic amics perquè l'amistat requereix una assiduïtat en el tracte que ell i jo no hem pogut tenir, però crec que existeixen les condicions perquè tots dos ens recordem afectuosament.

En l'article que esmento, l'escriptor parla d'algú que se li acosta perquè l'hi dediqui un llibre. El desconegut diu, més o menys, a l'autor d'èxit: «Jo, a vostè, l'admiro de veres perquè diu les coses pel seu nom. Quan es refereix a la merda, ho escriu amb totes les lletres».

Sense que ho declari explícitament, s'endevina que l'autor se sent afalagat. I és que, en efecte, parlar de la merda amb desimboltura ha estat considerat de fa anys, temporada va, temporada ve, com una prova de valentia. Jo no he pogut entendre mai com una cosa tan senzilla, tan a l'abast de tothom, dongui prestigi literari; no crec que aquesta probable limitació meva es degui a haver estat classificat, en alguna ocasió, entre els noucentistes. El «Noucentisme» té fama d'ésser un moviment esclau de les bones formes, sensible a les delicadeses de l'estil, una mica llepafils.

Amb la mà al cor, puc afirmar que no es deu a preocupacions d'aquesta mena el fet que en tot el que he escrit fins ara no hi surti ni una sola vegada la paraula merda. Passa que no m'ha calgut, l'hauria haguda d'introduir als meus textos per força (com fa algú) i m'ha fet l'efecte que no pagava el tret. M'he enfrontat a problemes no necessàriament relacionats amb aquesta matèria que en la vida real —diguis el que es vulgui— tothom procura treure's del damunt i no trepitjar-la.

Tinc la certesa, doncs, que en aquest cas concret el noucentisme no m'ha reprimit. Es més: dubto que cap escriptor sigui capaç d'impressionar-me fent literatura sobre la merda, i això potser es deu a una dolorosa experiència que em va tocar de viure quan era jove. L'any 1939, integrant un exèrcit en derrota, vaig passar la frontera per a ésser internat en un camp de concentració francès; en poques hores, més de quinze mil soldats vam quedar reclosos entre filferrades, només a la zona de Prats de Molló. A la falda dels Pirineus i en ple hivern, amb la moral i el cos malalts, erem una desgraciada gent. La major part d'aquells milers i milers de soldats patíem disenteria o altres afeccions intestinals i el camp va quedar cobert d'excrements en un espai de temps increïblement curt; com que no hi havia encara la pobra organització que hi hagué després en llocs semblants (les barraques i uns serveis miserables), dormíem i vivíem al ras enmig de la brutícia i alguns, massa, van morir també al ras sobre una neu i una terra immundes. La merda era alguna cosa més que una interjecció proferida per un personatge de novel.la o que un recurs d'estil «vigorós» per a qualificar una situació.

El record que he conservat de tot això ha fet que, per sempre més, consideri que hi ha recursos literaris que queden curts, se m'apareixen com la imatge oposada de la força. Es un sentiment subjectiu i no en faria pas bandera, però amb perdó de l'excel.lent escriptor al qual m'he referit al principi d'aquestes ratlles, mai no em sentiria afalagat si algú em felicitava per vaitots de la mena comentada. I que consti que no m'aprofito ara que el realisme va de baixa, perquè es tracta d'una caiguda en desgràcia provisional —com és costum— i hi ha elements de supervivència assegurada, amb presentació i representació cícliques.

La feina d'evocar un aspecte de la derrota m'ha tornat a la memòria —de debò, no se'n mouen mai— altres episodis d'aquella parcel.la històrica. Rellegint el que porto escrit d'aquest article, torno a topar amb el noucentisme com a etiqueta per penjar i tot se'm barreja, paradoxalment amb un cert ordre, establint una curiosa relació entre idees i estats d'esperit. Recordo que algú va qualificar d'«ahistòrica» l'obra d'un grup d'escriptors d'abans, de després i de durant la guerra, entre els quals se'm reservava lloc a mi. El prefix «a», segons el diccionari i d'acord amb el general consentiment, significa **no, sense,** de manera que «ahistòric» voldria dir, en el millor dels casos, «al marge de la història». Sense comptar aquells de nosaltres als quals la història va baldar del tot, a la resta ens ha deixat arrossegant una ala, no ens l'hem poguda treure de sobre. Si es mira bé, si es considera tot amb un enteniment ben despert, crec que la història és present a cada pàgina que hem escrit, encara que a vegades sembli amagada entre ratlles. La història, el realisme, la fantasia, el testimoniatge, l'evasió, oposant-se o complementant-se, són capítols d'un mateix llibre.

PERE CALDERS